

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINNIN LAATUOHJE

PÄIVITETTY 23.9.2021
HYVÄKSYTTY 19.6.2017

Vantaa
Vanda

Sisällysluettelo

1	TARKASTUSLAUTAKUNTA	3
2	Arviointityön tavoitteena toiminnan kehittäminen	4
3	Tarkastuslautakunnan arviointitehtävät.....	4
3.1	Toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisen arviointi.....	4
3.1.1	Toiminnallisten vuositavoitteiden arvioinnin periaatteet.....	5
3.2	Tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arviointi	7
4	Arviointisuunnitelma ja työohjelma	8
5	Arviointitehtävän määrittäminen.....	9
6	Arviointitiedon kerääminen ja analysointi	10
7	Arvioinnin tulosten esittäminen.....	11
8	Arviointikertomus ja muu raportointi valtuustolle	12
9	Arvioinnin kehittäminen	13
10	Tarkastuslautakunnan toiminnan julkisuus ja tiedottaminen	13
11	Arvioinnin laatuohjeen käyttöönotto	14

1 TARKASTUSLAUTAKUNTA

Kuntalain 14 luvun 121 §:ssä määrätään tarkastuslautakunnasta seuraavasti:

”Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnanhallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi kunnan hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.”

Kuntalain 14 luvun 124 §:n mukaan tarkastuslautakunnalla on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada kunnan viranomaisilta tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina arviointitehtävän hoitamiseksi.

Kaupungin sisällä tarkastuslautakunnan toiminnasta määrätään hallintosäännössä. Hallintosäännön mukaan ulkoinen tarkastus on riippumaton toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta. Ulkoisen tarkastuksen muodostavat tarkastuslautakunta, ulkoisen tarkastuksen tulosalue ja tilintarkastaja. Hallintosäännön mukaan lautakunta voi asettaa keskuudestaan työryhmiä ja päättää niiden tehtävistä. Lisäksi hallintosäännössä määrätään mm. lautakunnan kokoonpanosta, kokouksista, ulkoisesta tarkastuksesta ja tilintarkastuksen

järjestämiseen liittyvistä tehtävistä. Hallintosäännössä käsitellään tarkastuslautakuntaa II osassa – Talous ja valvonta, sen 17 luvussa – Hallinnon ja talouden tarkastus.

2 ARVIOINTITYÖN TAVOITTEENA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Tarkastuslautakunnan arvioinnin tavoite on Vantaan kaupungin toiminnan kehittäminen. Tarkastuslautakunta nostaa arviointikertomuksessa kehittämiskohteita ja havaitsemiaan epäkohtia esiin. Kaupunginhallituksen tehtävä on antaa valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin huomioiden johdosta on ryhdytty.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Kuntalain uudistuksessa määriteltiin edellä mainitut käsitteet kuntakonserni ja kunnan toiminta. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Kunnan toiminta käsittää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Näin ollen tarkastuslautakunnan arvioinnin kohteena on kaikki kunnan toiminta riippumatta sen järjestämistavasta.

Tarkastuslautakunnan arviointityötä tehdään vuorovaikutuksessa lautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen välillä. Demokraattisesta arvioinnista voidaan puhua silloin, kun arvioinnilla on merkitystä poliittisessa päätöksenteossa. Valtuusto jakaa vuosittain talousarviossa resurssit kaupungin toiminnoille ja päättää kaupungin keskeiset vuosittaiset tavoitteet. Arvioinnin ja demokratian yhteys on merkittävä, jos arvioinnin tulokset voidaan yhdistää resurssien jakamiseen.

3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTITEHTÄVÄT

Tarkastuslautakunta arvioi sekä valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista että kunnan toiminnan tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Molemmat ovat kuntalain mukaisia tehtäviä.

3.1 TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Vantaan kaupungin toiminnan ja talouden tavoitteet on koottu mm. kaupunkistrategiaan, talousarvioon ja taloussuunnitelmaan. Tavoitteiden asettamisen ylätasolla on valtuuston

hyväksymä pitkän aikavälin kaupunkistrategia, jota tarkennetaan toimintasuunnitelmissa ja muissa strategisen johtamisjärjestelmän asiakirjoissa. Kaupunkistrategiaa toteutetaan vuosittaisilla, talousarviossa asetettavilla, sitovilla toiminnallisilla tavoitteilla.

Tarkastuslautakunta arvioi, antaako toimintakertomuksessa esitetty selvitys riittävät tiedot valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta. Kuntalain esitöiden mukaan tarkastuslautakunnan arvioinnissa kiinnitetään huomiota erityisesti niihin tavoitteisiin, jotka eivät ole toteutuneet. Vantaan tarkastuslautakunta käsittelee erityisesti toteutumattomia tavoitteita, mutta myös onnistumisia tuodaan esille. Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumisen lisäksi tarkastuslautakunta arvioi harkitsemassaan laajuudessa kuntastrategiassa asetettujen tavoitteiden toteutumista ja sitä, toteuttavatko talousarviossa asetetut tavoitteet kuntastrategiaa.

Valtuuston arviointikohteelle asettamien strategisten tavoitteiden arvioinnissa selvitetään, onko tavoite toteutunut. Jos se ei ole toteutunut, pyritään selvittämään syyt toteutumatta jäämiseen. Lisäksi voidaan arvioida, olisiko tavoite ollut mahdollista saavuttaa. Toteutuneiden tavoitteiden osalta voidaan arvioida mm. sitä, minkälaisin toimenpitein tavoite on saavutettu ja minkälainen ohjausvaikutus tavoitteella on saatu aikaan. Myös tavoitteiden muotoilua voidaan arvioida mm. tavoitteiden täsmällisyyden, mitattavuuden ja asetettujen toimenpiteiden kattavuuden näkökulmista.

3.1.1 Toiminnallisten vuositavoitteiden arvioinnin periaatteet

Valtuusto asettaa vuosittain talousarviossa tavoitteet koko kaupunkikonsernille. Jos näiden tavoitteiden ja niihin mahdollisesti kytkeytyvien toimenpiteiden määrä on suuri, tukeudutaan pääasiassa arvioinnin kohteen strategiakortissa antamaan selvitykseen tavoitteen toteutumisesta arvioitaessa kaikkien tavoitteiden toteutumista kerralla. Silloin, kun tehdään erillinen arviointi jonkin yksittäisen tavoitteen toteutumisesta, kerätään tietoa tarvittaessa strategia- ja tulokorttien lisäksi mm. viranhaltijoiden haastatteluista, projektisuunnitelmista, aiheeseen liittyvistä pöytäkirjoista, raporteista ja tilastotiedoista.

Tavoite tai siihen liittyvä toimenpide saattaa olla muotoiltu väljästi ja epämääräisesti. Esimerkkejä tällaisista muotoiluista ovat: ”otetaan käyttöön toimintamalli”, ”ennaltaehkäiseviä palveluita on lisätty” ja ”kehittämistyö on aloitettu”. Tällaisessa tilanteessa on tulkinnanvaraista, mitä tulisi tapahtua, jotta tavoite toteutuu. Tällöin herää mm. seuraavia kysymyksiä:

- Onko toimintamalli käyttöönotettu silloin, kun ensimmäiset pilotoinnit ovat alkaneet vai vasta silloin, kun suurin osa uudistuksista on osa kunnan vakiintunutta toimintaa?
- Tulisiko uusia ennaltaehkäiseviä palveluita olla kaksi vai 20? Entä kuinka merkittäviä niiden tulisi olla – koskeako esim. valtaosaa palvelun saajista vai riittääkö, jos palvelu koskee vain hyvin pientä asiakasryhmää?
- Onko kehittämistyö aloitettu, jos vuoden aikana on ainoastaan pidetty aiheesta muutama palaveri?

Tällaisessa tulkinnanvaraisessa tilanteessa tarkastuslautakunta tekee ensin oman tulkintansa siitä, mitkä toimenpiteet ovat riittäviä tavoitteen toteutumiseen ja tämän jälkeen lautakunta arvioi, onko tavoite toteutunut. Tarkastuslautakunnan tulkinta tavoitteen toteutumisen edellytyksistä saattaa olla erilainen kuin arviointikohteen tekemä tulkinta. Tällöin arvioinnin raportissa kerrotaan, minkälaisen tulkinnan tavoitteen täyttymisedellytyksistä lautakunta on tehnyt työnsä lähtökohdaksi.

Tavoite tai siihen liittyvä toimenpide saattaa sisältää useita tavoiteltavia tuloksia. Esimerkki tällaisesta toimenpiteestä on: ”Käynnistetään asiakasneuvonnan keskittäminen. Vahvistetaan sähköistä asiakasneuvontaa ja parannetaan asiakasviestintää”. Tällaisessa tilanteessa tavoitteen toteutuminen arvioidaan osina: 1. onko asiakasneuvonnan keskittäminen käynnistynyt? 2. onko sähköistä asiakasneuvontaa vahvistettu? 3. onko asiakasviestintää parannettu?

Toimenpiteen toteutuminen tai toteutumattomuus ratkaistaan seuraavasti ja ilmaistaan myös taustavärien avulla:

Jos tavoitellut tulokset on saavutettu täysin tai jos saavuttamatta jääneiden tulosten osuus on vähäinen ja epäolennainen, arvioidaan tavoite toteutuneeksi
Jos vähintään yli puolet tavoitelluista tuloksista on saavutettu, arvioidaan tavoite toteutuneeksi osittain. Osittaisen toteutumisen arvion antamisen kynnys on korkea. Edellä mainitun esimerkin tapauksessa osittaisen toteutumisen perusteeksi ei riitä se, jos asiakasviestintää on parannettu päivittämällä internetsivut, mutta muita toimenpiteitä ei ole tehty
Jos tavoite ei ole toteutunut miltään osin tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista on saavutettu, tavoite arvioidaan toteutumattomaksi
Arvioinnissa voidaan tarvittaessa todeta, että tavoitteen toteutumista ei voida arvioida. Tavoite jätetään arvioimatta esimerkiksi silloin, kun tavoitteen toteutumiseen liittyvää tietoa ei ole vielä saatavilla tai jos tavoite on sen asettamisen jälkeen todettu epätarkoituksenmukaiseksi ja jätetty siksi kokonaan toteuttamatta.

Havainnollistaakseen tavoitteiden toteutumistilannetta tarkastuslautakunta on laatinut taulukon, johon se merkitsee kaupunginhallituksen tilinpäätöksessään raportoiman toteumatilanteen ja toisaalta tarkastuslautakunnan arvion toteumatilanteesta sekä arvioinnin syystä. Toteutuma-arvio merkitään x-merkillä ja taustaruutu ilmaisee myös värein, onko tavoite toteutunut täysin, osittain vai jäänyt toteutumatta. Toteutumisen lisäksi tarkastuslautakunta voi antaa erilaisia huomautuksia tavoitteista ja pyrkii esittämään pääasiallisen syyn huomautukseensa. Tällöin taulukossa käytetään vain x-merkintää ja sen syytä.

	Tilinpäätös 2016			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1.1 Toimintamenojen kasvu.	x							
1.2 Investointikaton noudattaminen ja investointiohjelman toteuttaminen kustannustehokkaasti.		x						

Tavoitetaulukon alla kuvataan jokaista arviointia aiheuttanutta tavoitetta ja syitä, jotka ovat aiheuttaneet arviointia seuraavasti:

Sitova tavoite 9.1: Kaupungin työllisyystilanne kehittyi suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Työttömyysasteen muutos-%.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite toteutui osittain.
Työmarkkinatuen euromääräinen summa vuodessa.		

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota mittarien tilanteen raportointiin ja tavoitetason ilmaisemiseen. Raportoinnissa on kerrottu työttömyysasteen kehityksestä, joka Vantaalla oli hieman heikompaa kuin vertailukaupungeissa sekä työmarkkinatuen kuntaosuuden vuosikertymän kehityksestä. Näistä etenkin jälkimmäisen toivottu suunta ei ole itsestään selvä, mikäli työmarkkinatuen kuntaosuus ei ole tuttu asia.

Tavoitetaso on ilmaistu ”kehitys on suotuisampaa kuin Helsingissä ja Espoossa”. Aiempina vuosina on esimerkiksi käytetty sanamuotoa ”työttömyys vähenee tai se ei kasva enempää kuin Espoossa ja Helsingissä”. Vastaavasti voitaisiin ilmaista esimerkiksi ”työmarkkinatuen kuntaosuus vuodelta 2016 ei kasva enempää kuin Espoossa tai Helsingissä”.

3.2 TULOKSELLISUUDEN JA TARKOITUKSEN MUKAISUUDEN ARVIOINTI

Tarkastuslautakunnalla on oikeus arvioida kunnan toiminnan, toimintatapojen ja palvelujen järjestämisen tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Tarkastuslautakunnan ei kuitenkaan tule puuttua operatiiviseen toimintaan ja päivän politiikkaan.

Toiminnan tuloksellisuus voidaan määritellä monella tavalla. Kuntatyönantajat ja työmarkkinajärjestöt ovat 17.6.2015 yhdessä esittäneet, että kunta-alan tuloksellisuuden arvioinnissa käytetään valtiovarainministeriön johdolla valmisteltua kestävän tuottavuuden arviointimallia ja mittaristoa, joka tunnistaa julkisen palvelun erityisluonteen.

Tarkastuslautakuntien koulutuksessa esitelmän perusteella esiin nousseen valtiovarainministeriön kestävä kunnatuottavuuden ja tuloksellisuuden mittariston mukaan tuloksellisuuden tarkastelu tehdään seuraavien ulottuvuuksien kautta. Tarkastuslautakunta arvioi tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta seuraavassa taulukossa esiteltävän viitekehysten kautta.

Tuloksellisuus			
Tuottavuus ja taloudellisuus	Työelämän laatu	Palvelujen laatu	Palvelujen vaikuttavuus
Tuotosten ja panosten suhde	Kuvaa organisaation, työyhteisön ja henkilöstön kykyä aikaansaada tuloksellisuutta	Kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta	Toiminnan vaikuttavuudelle asetetut tavoitteet
Tuottavuus: panokset ilmaistaan tuotannontekijöinä	Työhyvinvointi		Tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen aikaansaamisen aste
Taloudellisuus: panokset ilmaistaan rahana (esim. yksikkökustannus)			

Toiminnan tarkoituksenmukaisuudella tarkoitetaan sen arvioimista, onko kaupungin toimintatavoilla saavutettu tavoiteltuja vaikutuksia. Tavoiteltuja vaikutuksia voidaan tarkastella asiakkaan ja kuntalaisen kannalta ja toisaalta myös yhteiskunnan kannalta. Lähtökohtaisesti kunnan palvelutuotanto on tarkoitettu kuntalaisten hyväksi ja kuntalaisten käyttöön. Jotkut kunnan toiminnot tulee hoitaa yhteiskunnallisten tavoitteiden tai kokonaisedun näkökulmasta, vaikka toteutus toisi ongelmia, haittoja tai etuuksien menetyksiä joillekin kuntalaisille. Tarkoituksenmukaisuus voi olla myös taloudellisuuteen liittyvä kysymys. Tarkoituksenmukaisuuden arvioinnilla on yhteys kuntastrategiaan ja sen alaisiin toimenpideohjelmiin, joissa tavoitellut vaikutukset on kuvattu.

Tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioinnin kohde voi olla esimerkiksi jokin kaupungin toiminto (nuorisotyöttömien palvelut), poikkihallinnollinen tavoite (ennaltaehkäisevien palveluiden lisääminen) tai jokin kaupungin yksikön toiminta (kirjastopalvelut).

4 ARVIOINTISUUNNITELMA JA TYÖOHJELMA

Kuntalain 14 luvun 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tulee laatia arviointisuunnitelma. Vantaan tarkastuslautakunta laatii työnsä pohjaksi valtuustokausittain arviointisuunnitelman, jonka lähtökohta on kaupunkistrategia ja toiminnan arvioinnin kattavuus. Arviointisuunnitelmassa määritellään arviointiaiheet vuositasona.

Valtuustokauden arviointisuunnitelman lisäksi tarkastuslautakunta laatii jokaiselle vuodelle arviointisuunnitelman ja vuosiohjelman, jossa asetetaan arvioinnin aikataulu ja arviointikohteet. Tarkastuslautakunnan arviointikohteita ovat: 1) kaupungin ja liikelaitosten, 2) tytäryhteisöjen ja 3) kuntayhtymien järjestämät palvelut. Tällöin arviointikohde voi olla myös jonkun muun tahon kuin kaupungin tuottama palvelu, kunhan se on kunnan toimintaa.

Konserniyhteisöjen osalta seurataan valtuuston niille asettamien tavoitteiden toteutumista sekä niiden toiminnan tuloksellisuutta ja taloudellista asemaa (tilinpäätös). Arvioinnin painopiste on kaupungin omistajaohjaus ja omistajapoliittisten linjausten tarkoituksenmukaisuus ja toteutuminen.

Myös kuntayhtymien osalta arvioinnin kohde on kaupungin omistajaohjauksen onnistuminen. Tällöin arvioidaan Vantaan kaupungin kuntayhtymän toiminnalle asettamien tavoitteiden toteutumista.

5 ARVIOINTITEHTÄVÄN MÄÄRITTÄMINEN

Yksittäisen arvioinnin toteutus alkaa taustatietojen keräämisestä. Tavoite on koota arviointiaiheesta riittävät taustatiedot. Tiedot ovat riittävät silloin, kun niiden perusteella voidaan määrittää arviointitehtävä ja laatia arviointikohtainen suunnitelma. Tähän työhön käytetään tarpeelliseksi katsottuja aineistoja, kuten esimerkiksi lakeja, suosituksia, päätöksiä, teorioita, tutkimuksia, selvityksiä, oppaita, vuosikertomuksia, tilinpäätöksiä, pöytäkirjoja ja sopimuksia.

Taustatietojen selvittämisen yhteydessä keskustellaan yleensä arviointikohteen kanssa. Keskustelun tavoite on selvittää arviointikohteesta vastaavan tahon näkökantoja kohteen toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta ja tuloksellisuudesta. Arviointikohteelta kysytään myös näkökantoja mahdollisiin arviointikysymyksiin. Keskustelun yksi tarkoitus on selvittää arviointikohteelle, miksi arviointia tehdään ja miten prosessi etenee. Yhteisymmärrys arvioinnin tekemisestä edesauttaa työn tekemistä ja lisää arvioinnin vaikuttavuutta.

Kun taustatiedot on kerätty, määritetään arviointitehtävä. Arviointikohteet ovat yleensä suuria kokonaisuuksia, joten arvioinnin rajaaminen on tarkoituksenmukaista. Arviointitehtävän määrittämisessä valitaan se, mitä arvioidaan ja rajataan se, mitä arviointi kattaa.

Arviointitehtävän ydin on arviointikysymys, joka kertoo, mitä arvioinnissa pyritään selvittämään tai mihin kysymykseen arvioinnilla pyritään vastaamaan. Arviointikysymys esitetään kysymyslauseen muodossa. Se on selvä ja ymmärrettävä.

Osa arvioinneista on luonteeltaan asiantilaa kuvailevia, eikä niitä ole tarkoituksenmukaista lähestyä arviointikysymyksen kautta. Tällaisten arviointien tavoite on koota yhteen ja

jäsentää arviointikohteeseen liittyvää tietoa. Esimerkki tällaisesta arvioinnista on yhteenveto jotakin tavoitetta toteuttavista, hajallaan olevista hankkeista.

Kun arviointitehtävä on määritetty, laaditaan arviointikohtainen suunnitelma, joka on tarkastustoimen sisäinen työpaperi. Suunnitelmassa pohditaan, miten arviointikysymystä lähestytään, mitä tietoja kerätään ja miten arviointikysymykseen saadaan vastaus. Jos arviointikysymystä ei ole asetettu, suunnitellaan arvioinnin pääasiallinen sisältö.

Suunnitelman valmistuttua laaditaan arviointikohteelle ennakkokysymykset. Ennakkokysymysten ensisijainen tehtävä on kerätä arviointikysymyksen kannalta oleellista tietoa lautakunnan ja tarkastustoimen käyttöön. Arviointikohteelta pyydetään kirjalliset vastaukset ennakkokysymyksiin. Vastaukset lähetetään tarkastuslautakunnalle arviointikohdetta käsittelevän kokouksen esityslistan mukana.

6 ARVIOINTITIEDON KERÄÄMINEN JA ANALYSOINTI

Arviointitiedon keräämisen ja analysoimisen tarkoitus on luoda kestävät perusteet tarkastuslautakunnan arvioinnille. Arvioinnin tehtävä ei ole täyden selvyys saaminen arviointikohteen tilasta ja ongelmista. Jo arviointikysymyksellä rajataan arvioinnin kattavuutta. Arviointikertomuksessa tuodaan esiin käytetyt rajaukset ja mahdolliset epävarmuudet.

Arviointitiedon keräämisen vaiheessa pidetään yleensä lautakunnan tai työryhmän kokous, jossa arviointikohteen toiminnasta ja taloudesta vastaavat viranhaltijat vastaavat ennakkoon lähetettyihin ja muihin kokouksessa esiin nouseviin kysymyksiin. Arviointikohde laatii kokoukseen esityksen, jossa se vastaa ennakkokysymyksiin ja voi tuoda esiin myös muita tärkeiksi katsomiaan seikkoja. Arviointitilaisuuden päätteeksi pidetään lautakunnan sisäinen keskustelu, jossa lautakunnan jäsenet voivat tuoda esiin näkemyksensä siitä, mikä on arviointikysymyksen kannalta keskeistä tai vaatii lisäselvitystä.

Kokouksessa saatujen tietojen lisäksi tarkastustoimi kerää ja analysoi tarpeelliseksi näkemäänsä muuta aineistoa ja jatkaa aiemmin kerätyn aineiston käsittelyä mahdolliseen arvioinnin pääkysymykseen vastaamiseksi. Arviointitiedon keräämiseksi voidaan myös järjestää haastatteluja ja kyselyjä. Niillä voidaan kerätä tarkentavaa tietoa tai syventää jonkin osa-alueen käsittelyä.

Arviointitiedon analysoimisen vaiheessa selvitetään, mikä on asioiden tavoitetila ja verrataan sitä asioiden olemassa olevaan tilaan. Vastaus arviointikysymykseen on havaintojen perusteella tehty tarkastuslautakunnan arviointi.

Arvioinnin keskeiset tulokset kootaan arviointimuistioon, joka on ulkoisen tarkastuksen ja lautakunnan sisäinen työpaperi. Lautakunta käsittelee muistiot kokouksessaan. Muistio

liitetään luottamushenkilöiden extranettiin kokouksen ei julkiseen aineistoon. Jäsenille lähetetään salasana. Tieto muistiosta ilmoitetaan esityslistan yhteydessä ja lautakunnan jäsenillä on näin mahdollisuus tutustua valmistuneisiin muistioihin etukäteen. Muistion kokouskäsittelyn tarkoitus on välittää lautakunnalle tieto arvioinnin tuloksista ja koota lautakunnan näkemykset johtopäätöksistä. Tässä vaiheessa lautakunnan jäsenet voivat esittää tarkennuksia ja täsmennyksiä muistiossa oleviin tietoihin. Ulkoisen tarkastuksen virkamiesten on tärkeää saada tietoonsa lautakunnan näkemykset tässä työvaiheessa, jotta ne voidaan tuoda esiin arviointikertomuksessa.

Arvioinnissa käytetyt aineistot ja niiden analysointitavat esitetään ja säilytetään siten, että niiden perusteella käy selville, miten arvioinnin havaintoihin ja päätelmiin on päädytty. Keskeinen kokoava dokumentaatio kirjoitetaan arviointikertomukseen, mutta tämän perustana oleva aineisto (esimerkiksi arviointikohteelta saatu kirjallinen aineisto tai haastattelumuistiot) säilytetään tarkastustoimessa arvioinnin työpapereissa.

7 ARVIOINNIN TULOSTEN ESITTÄMINEN

Pääsääntöisesti arvoinnit raportoidaan valtuustolle arviointikertomuksessa.

Arviointikertomuksessa tiivistetään arviointikysymykseen saatu vastaus ja lautakunnan arviointi. Arviointikertomusteksti kirjoitetaan yleensä muistion ja tilinpäätöstietojen pohjalta. Resurssien rajallisuuden vuoksi arviointikertomukseen ei ole tarkoituksenmukaista kirjoittaa erillistä lukua kaikista arviointikohteista. Jos arvioinnista ei kirjoiteta erillistä lukua kertomukseen, voidaan siitä laaditun muistion pohjalta viitata kyseiseen arviointiin kertomuksen muiden lukujen yhteydessä (kuten esim. strategisten tavoitteiden toteutumista käsittelevä luku).

Arviointikertomusteksti on luonteeltaan objektiivinen ja luotettava. Kertomusteksti ilmaisee sellaisenaan arvioinnin ydinsisällön. Kertomuksen perusteella myös asiaa tarkemmin tuntemattoman lukijan tulisi voida ymmärtää arvioinnin pääasiat.

Arviointikertomustekstissä pyritään tuomaan esiin lautakunnan yhteiset näkemykset, jotka on ilmaistu arviointikohdetta käsittelevässä kokouksessa ja muistiokokouksessa.

Arviointikohteita käsittelevissä kertomuksen luvuissa esitellään ensin lyhyesti arvioinnin kohde ja mahdollinen arviointikysymys. Tämän jälkeen esitetään havainnot ja tarkastuslautakunnan arviointi.

Tarkastuslautakunnan arviointi on vastaus mahdolliseen arviointikysymykseen ja samalla tarkastuslautakunnan kannanotto käsiteltyyn aiheeseen. Tarkastuslautakunnan arviointi vastaa siihen, mitä tehdyt havainnot merkitsevät arviointikysymyksen kannalta. Arvioinnin tulee olla selvästi johdettavissa havainnoista siten, että siinä nousee yksittäisiä havaintoja yleisemmälle tasolle. Valmiiseen kertomustekstiin pyydetään tarvittaessa palaute arviointikohteelta.

8 ARVIOINTIKERTOMUS JA MUU RAPORTOINTI VALTUUSTOLLE

Arviointien tulokset esitetään valtuustolle vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä annettavassa arviointikertomuksessa. Erityistapauksissa tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle muitakin raportteja jo tilikauden aikana.

Lautakunta osallistuu myös pääkaupunkiseudun tarkastuslautakuntien yhteistyöhön, joka sisältää seudun yhteisten arviointien laatimista. Näiden yhteisarviointien tuloksista raportoidaan arviointikertomuksessa.

Arviointikertomuksella pyritään Vantaan kaupungin toiminnan kehittämiseen ja hyvien käytäntöjen ylläpitämiseen. Kertomuksen sävy on rakentava ja se välittää valtuutetuille ja kuntalaisille objektiivista tietoa kaupungin toiminnan tuloksellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Kertomuksessa nostetaan havaitut epäkohdat esiin ja edellytetään kaupunginhallituksen vastaavan siihen, mihin toimiin se aikoo esitettyjen havaintojen osalta ryhtyä.

Arviointikertomuksen sisältö on lähtökohtaisesti seuraava:

Tiivistelmä	Yhteenvetoon tiivistetään arviointikertomuksen tärkeimmät havainnot. Näin kiinnitetään lukijan huomio painoarvoltaan kaikkein merkittävimpiin asioihin.
Valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttaminen	Valtuuston asettamia toiminnan ja talouden tavoitteita koskevassa luvussa selvitetään, miten vuosittavoitteet on kokonaisuutena saavutettu. Toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttaminen raportoidaan myös tytäryhteisöjen osalta. Valtuustokauden päätyttyä arvioidaan mennyttä kautta koskevien tavoitteiden saavuttamista kokonaisuutena. Kaupunkistrategian toteutumisen mahdollinen arviointi sisällytetään tähän lukuun.
Talous ja talousohjelman tavoitteiden saavuttaminen	Taloutta käsittelevässä luvussa keskitytään erityisesti siihen, miten talousarvio ja vuosisuunnitelma ovat toteutuneet ja mistä poikkeamat ovat johtuneet. Kokonaiskuvan saamiseksi käsitellään myös konsernin tilannetta. Koska viralliseen tilinpäätökseen ei sisälly juurikaan tunnuslukujen pitkän aikavälin seurantaa tai kaupunkienvälistä vertailua, on arviointikertomus hyvä keino tuoda tällaista vertailutietoa valtuutettujen ja kuntalaisten tietoon. Jos taseessa on kattamatonta alijäämää, on tarkastuslautakunnan kuntalain mukainen tehtävä arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä.
Toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioinnit	Kaupungin toiminnan tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan edellä kohdassa 3.2. esitetyn mukaisesti.
Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja työskentely	Tarkastuslautakuntaa esittelevässä luvussa lukijalle kerrotaan lyhyesti, miten ja ketkä arviointityötä ovat tehneet.
Edellisen vuoden arviointikertomuksen havainnot	Jokaiseen arviointikertomukseen saadaan vastine kaupunginhallitukselta. Edellisen vuoden vastine käsitellään erillisessä luvussa. Tarvittaessa selvitetään myös aikaisempien vuosien havaintojen tilannetta.

Tarkastuslautakunta käsittelee kokouksessaan arviointikertomuksen, joka on kirjoitettu aikaisemmissa kokouksissa käsiteltyjen arviointimuistiodien pohjalta. Kertomustekstin

suuret linjat tulee olla suunniteltu jo muistioita käsittelevissä kokouksissa. Arviointikertomus toimitetaan lautakunnan jäsenille luettavaksi ennen kokousta.

Hallintosäännön 17 Luvun – Hallinnon ja talouden tarkastus mukaan tarkastuslautakunta antaa valtuustolle arvionsa valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta edellisenä vuonna (=arviointikertomus). Kokouksessaan tarkastuslautakunta päättää hyväksyä ja allekirjoittaa vuoden arviointikertomuksen, lähettää arviointikertomuksen kaupunginvaltuustolle tiedoksi sekä esittää, että kaupunginvaltuusto velvoittaa kaupunginhallituksen ja lautakunnat ryhtymään toimiin arviointikertomuksessa esitettyjen huomioiden johdosta sekä raporttoimaan näistä valtuustolle. Kuntalain mukaan hallituksen tulee antaa valtuustolle lausunto niistä toimenpiteistä, joihin se on ryhtynyt tai päättää ryhtyä arviointikertomuksessa esitettyjen havaintojen johdosta.

9 ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Tarkastuslautakunta kehittää ja arvioi työtään seminaari- ja koulutuspäivissään. Tarkastuslautakunta osallistuu myös ulkoisiin koulutuksiin ja tilaisuuksiin, joissa käsitellään sen toimialaan kuuluvia asioita. Samoin tarkastustoimen viranhaltijat osallistuvat arviointia käsitteleviin koulutuksiin ja tilaisuuksiin ja toimivat itsekkin luennoitsijoina.

Arviointia kehitetään myös suurten kaupunkien yhteisissä koulutustilaisuuksissa sekä muissa tapaamisissa. Muiden kaupunkien tarkastuslautakuntien toimintaa benchmarkataan esim. hyvien toimintatapojen kehittämiseksi.

Valtuutetuille ja kaupungin johtaville viranhaltijoille lähetetään kerran valtuustokaudessa kysely, jolla selvitetään heidän odotuksiaan ja tyytyväisyyttään lautakunnan arviointityöhön. Myös tarkastuslautakunnan jäsenet osallistuvat kyselyyn, jolloin se toimii itsearviointina. Kyselyn tulokset huomioidaan arviointityön kehittämisessä.

Tarkastuslautakunnan esityslistaan otetaan myös vähintään kerran vuodessa pykälä, jonka aiheena on tarkastuslautakunnan toiminnan kehittäminen.

10 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINNAN JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN

Lautakunnan toiminta ei ole pääsääntöisesti julkista. Mm. arviointimuistiot laaditaan lautakunnan omaan käyttöön ja ne ovat julkisuuslain mukaisia valmisteluasiakirjoja ja siten salaisia. Arviointityön luonne edellyttää luottamuksellisuutta, jotta yksiköt voivat kertoa avoimesti asioistaan. Lautakunta saa tiedokseen myös tilintarkastajan raporttoimaa tietoa, joka on salaista.

Lautakunnan työstä ja kannanotoista tiedottavat lautakunnan puheenjohtaja ja kaupunginreviisori ellei lautakunta muuta päättä.

Tarkastuslautakunnan merkittävin julkinen raportti on arviointikertomus. Kertomuksen julkaisemisen ja siitä tiedottamisen tavoite on edistää arvioinnin vaikuttavuutta. Tiedottamisen vakiotapoja ovat arviointikertomuksen jakelu, uutinen kaupungin internetsivuilla ja lehdistötiedote. Kertomus jaetaan valtuutetuille, tilivelvollisille yksiköille ja muille tarkastustoimen tarpeelliseksi katsomille tahoille. Arviointikertomus on kaikkien kuntalaisten saatavilla tarkastuslautakunnan internetsivuilla.

11 ARVIOINNIN LAATUOHJEEN KÄYTTÖÖNOTTO

Tarkastuslautakunta on käsitellyt laatuohjetta 19.6.2017 kokouksessaan ja todennut, että laatuohje otetaan käyttöön tarkastuslautakunnan aloittaessa toimintansa vuonna 2017. Laatuohje on päivitetty ja käsitelty tarkastuslautakunnan kokouksessa 23.9.2021.

Liitteet

Liite 1	Tarkastuslautakunnan arvioinnin mallinnos
Liite 2	Yksittäisen arvioinnin kulku
Liite 3	Tarkastuslautakunnan vuotuinen arviointiprosessi

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINNIN MALLINNOS

Asiakirja

Ajankohta

Suunnitelma – 4 vuotta

KV-kausi

- tehtäväalueet
- tavoitteet
- ajankohtaisuus
- riskit

Suunnitelma – vuotuinen

kesäkuu

- mahdolliset muutokset (KV-toivomus, Itk, riski, ajankohtaisuus) vuoden kuluessa

.....

Yksittäinen arviointi edellä olevien suunnitelmien perusteella

- esiselvitys, ulkoinen tarkastus
 - alustava arviointisuunnitelma, yksittäinen arviointi
 - lähetetään Itk:n jäsenille
 - mahdolliset jäsenten täydennykset
 - kysymykset kohteelle
 - vastaukset/kohteen esitykset lautakunnalle
- kutsun yhteydessä tai erikseen lähetys

4-3 viikkoa ennen kokousta

”

2 vkoa ennen kokousta

2 vkoa ennen

2-5 pv ennen kokousta
lautakunnan jäsenille

Tarkastuslautakunnan kokous

- kuuleminen
- arviointi
- näissä suoritetaan heti mieleen tulevaa arviointia

koko Itk kokous tai
työryhmä

Arvioinnista laaditaan muistio

- myös ulkoinen tarkastus antaa lautakunnalle arviointiehdotuksia, jotka lautakunta ottaa mukaan tai poistaa

joka tuodaan seuraavaan Itk:n

Itk:n kokoukseen

Odottaa arviointikertomuksen laadintaa

ja päivitystä tilinpäätös- ja vuosikohtaisilla tiedoilla

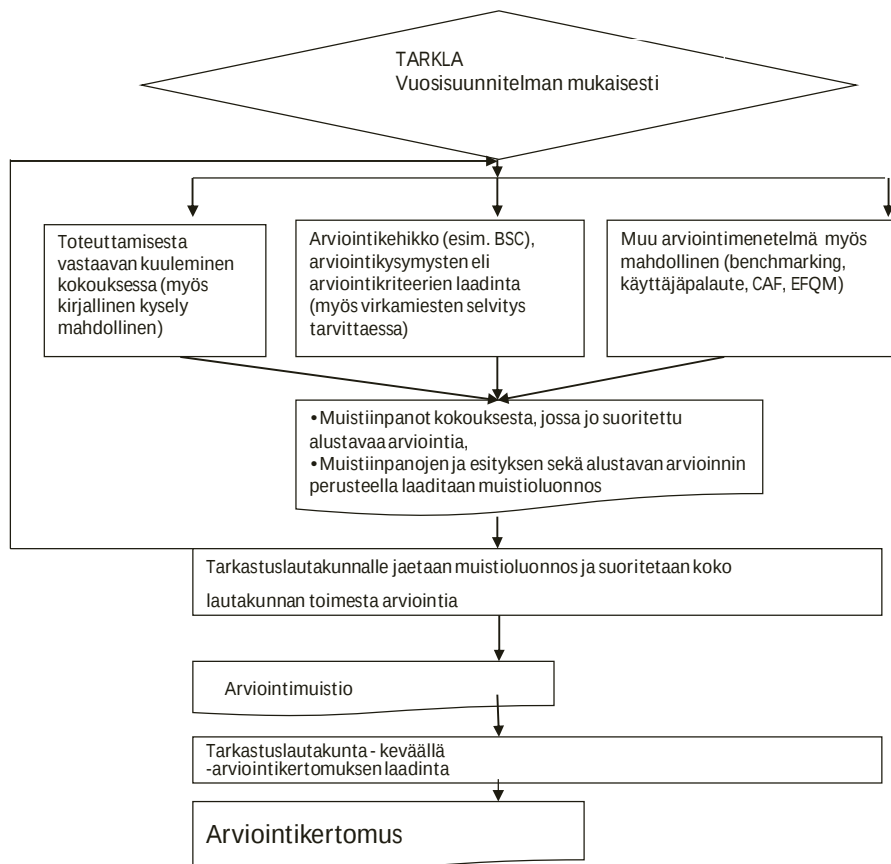
maalis-huhtikuu

Lyhennelmä arviointikertomukseen

huhtikuu

- lautakunnan lopullinen arviointi

Yksittäisen arvioinnin kulku

Valmisteluvaihe

- Kaupunkistrategia, toimialan strategia, poikkehallinnolliset strategiat, talousarvion tavoitteet, ohjelmat

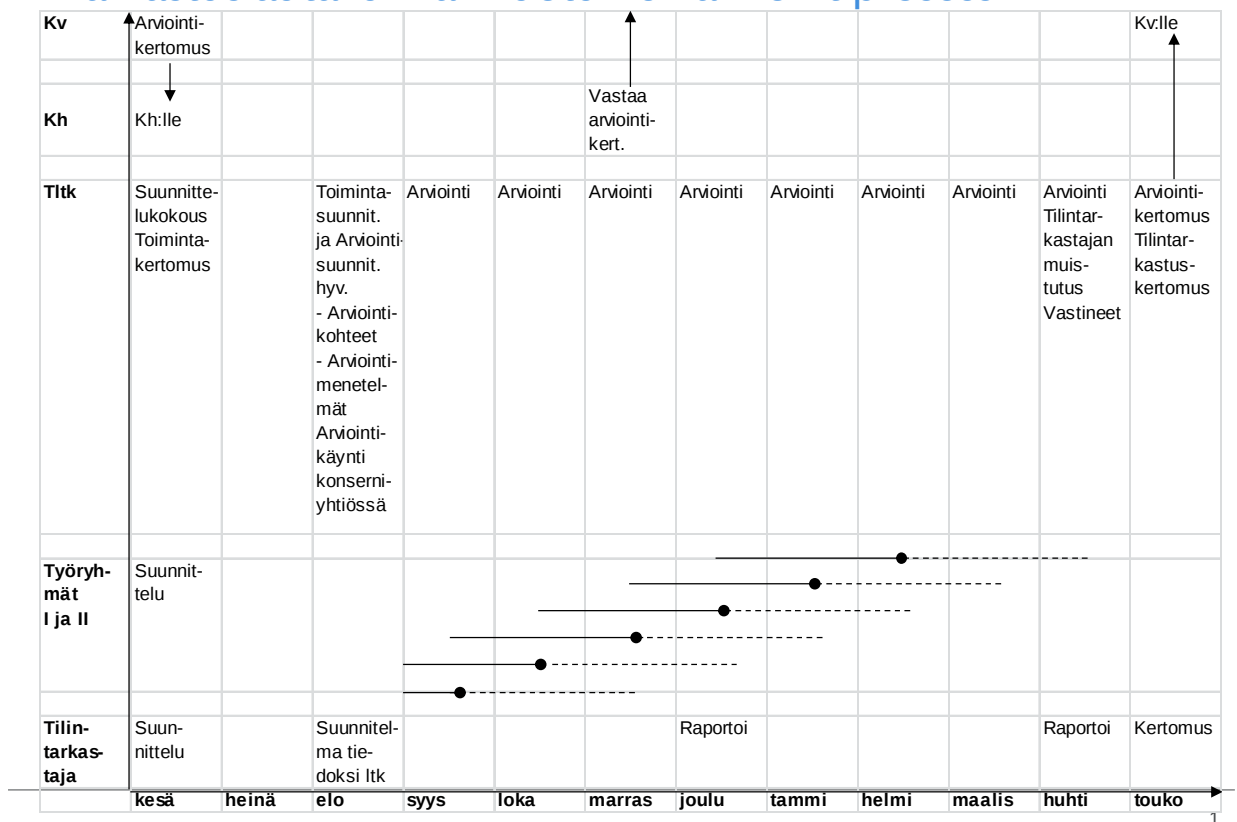
Lautakuntavaihe

- Lautakunnan ja virkamiesten arviointikokouksen valmistelu ja
- Toteutuksesta vastaavan kuuleminen
- Muistiinpanojen luonnostelu ja arvioinnit
- Mahdollisuus arvioida heti kuulemiskokouksessa, muistioloannoksen jälkeen ja viimeistään arviointikertomukseen

Kertomusvaihe

- Ulkoinen tarkastus laatii muistion tiiviin lyhennelmän arviointikertomuksen
- Päivitetään mahdollisuuksien mukaan tarvittaessa koko vuoden tiedoilla
- Lautakunta päättää arviointikertomustekstin

Tarkastuslautakunnan vuotuinen arviointiprosessi

**Vantaa
Vanda**